

Kapitola XXII – «HOSPODAŘSKÝ CYKLUS»

1. „Náhly kolaps mezní efektivity kapitálu?“

Keynes začíná svou 22 kapitolu „Poznámky k hospodářskému cyklu“ sdělením, že pokud je jeho teorie zaměstnanosti správná „musí být schopná vysvětlit fenomén hospodářského cyklu.“

Keynes:

„Základní charakter hospodářského cyklu a obzvláště pravidelnost v jeho časovém průběhu, která nás opravuje nazvat ho cyklem, jsou zapříčiněny způsobem, jakým fluktuuje **mezní efektivita kapitálu**. Hospodářský cyklus je, podle mého názoru, vystižen nejlépe, jako cyklická změna v mezní efektivitě kapitálu...“

Keynes používá termín „**mezní efektivita kapitálu**“ v několika různých významech:

- skutečný současný výnos kapitálového aktiva,
- očekávaný budoucí výnos specifického kapitálového aktiva,
- výhled na budoucí obchodní zisky bez ohledu na specifickou návratnost specifických kapitálových aktiv.

Pokud „mezní efektivita kapitálu“ má takto široký význam, tak **není moc rozdílu** v tom, jestli řekneme, že

- změny v mezní efektivitě kapitálu způsobují hospodářský cyklus,
- nebo jestli změny v hospodářském cyklu způsobí změny v mezní efektivitě kapitálu.

Keynes věří:

„Existuje rozeznatelná pravidelnost v časovém průběhu a trvání pohybů vzhůru a dolů“ u hospodářského cyklu.

Problem:

Shodnout se na nějakém konkrétním měření délky hospodářského cyklu.

Hazlitt:

Co se zdá být jisté je to, že hospodářský cyklus je fenomén, který typicky trvá spíše několik let než dnů či týdnů na jedné straně či dekád na straně druhé, **ale existují samozřejmě výjimky**.

Keynes tvrdí:

„Typičtějším a často dominantním vysvětlením krizí není primárně vzestup úrokové míry, ale **náhly kolaps mezní efektivity kapitálu**“

Hazlitt:

Neurčitý výraz „**mezní efektivita kapitálu**“.

1. Pokud znamená pouze **výhled na obchodní zisky** (což se zdá v tomto kontextu pravděpodobné), pak je to pravda, ale zcela očividná. Kolaps výhledu na obchodní zisky je pouze jinak nazvaný kolaps důvěry, který samozřejmě je inherentní částí každé krize.

Otázky:

- Co způsobilo tento kolaps důvěry?
 - Co způsobilo, že výhled na další zisky náhle potemněl?
 - Co nám přineslo tento náhlý kolaps „mezní efektivity kapitálu“?
2. Pokud „mezní efektivita kapitálu“ znamená **očekávaný výnos kapitálových aktiv**, pak se jedná o očekávání, o psychologický fenomén, závisející na obecném výhledu na obchodní zisky, jak obchodníci tyto zisky odhadují, správně či nesprávně.
 3. Pokud „mezní efektivita kapitálu“ znamená **současnou fyzickou produktivitu kapitálových aktiv**, tak to jasně není toto, co v krizích kolabuje, ať už jako příčina nebo následek.
 4. Pokud nakonec „mezní efektivita kapitálu“ znamená **současnou peněžní hodnotu toho zboží**, na jehož produkci se kapitálový nástroj podílí, pak kolaps této peněžní hodnoty může způsobit kolaps v mezní efektivitě kapitálu. Ale kauzalita pak nefunguje obráceně.

2. Když vláda kontroluje investice

Keynes píše:

„Při vysvětlování krizí jsme si zvykli dávat důraz na tendenci k růstu úrokových sazeb pod vlivem zvýšené poptávky po penězích jak pro obchodní, tak pro spekulativní účely. Čas od času tento faktor hrál přitěžující a někdy možná i zahajující roli.“

Hazlitt:

Zapomíná ovšem pokázat na to, že když k tomuto dojde, tak je to přesně proto, že před tím byly úrokové míry drženy příliš nízko a úvěry byly bezstarostně poskytovány i mezním a pochybným projektům neschopným přežít mimo podmínky inflace a přinést dostatečnou návratnost. Vysoká úroková míra je pak obviňována za kolaps mezních nebo nesolidních projektů, které byly spuštěny pouze pod vlivem iluze vytvořené předchozí inflační nízkou úrokovou mírou.

Keynes:

„Je v povaze organizovaných investičních trhů, pod vlivem nakupujících, kteří z větší části neví, co vlastně nakupují a spekulantů, kteří jsou více zaujati předvídáním dalšího obrátu tržního sentimentu než s rozumným odhadem budoucích výnosů kapitálových aktiv, že, když deziluze padne na nadměrně optimistický a překoupený trh, tak padne s náhlou a katastrofální silou. Není snadné obnovit mezní efektivitu kapitálu, která je determinována nekontrolovatelnou a neposlušnou psychologií obchodního světa. Je to návrat důvěry, řečeno běžnými slovy, co je tak nesnadné kontrolovat v ekonomice individualistického kapitalismu“

Závěr: „Podle mého mínění povinnost zajistit současný objem investic nemůže být bezpečně ponechána v soukromých rukách“

Hazlitt:

Kdokoliv kontroluje investice, kontroluje směřování a povahu produkce - rozhoduje co se bude v budoucnu vyrábět a prodávat a co ne, co bude spotřebitelům umožněno mít a v jakém objemu.

3. Životnost trvanlivých aktiv

Keynes věří:

„trvání sestupného pohybu“ má „uspořádání v rozsahu, který není náhodný,“ ale „který vykazuje pravidelnosti v rozmezí řekněme tří až pěti let“

Ale

nedodává žádné statistické důkazy a ani se neodkazuje na žádný zdroj, kde by se tyto statistické důkazy daly nalézt.

Měření hospodářského cyklu:

- publikace *Measuring Business Cycles* od Burnse a Mitchella ... **4-15 měsíců**
- Geoffrey H. Moore ... **20 měsíců**

Ale

Tento statistický průměr **zakrývá** velikost rozsahu trvání jednotlivých cyklů. Kontrakce, která začala v srpnu 1918, trvala pouhých **7 měsíců**. Kontrakce, která začala v říjnu 1873, trvala **65 měsíců**.

Keynes

se snaží vysvětlit jím předpokládanou pravidlenost „vlivy, které obnovu mezní efektivity kapitálu“. Zde se znovu posunuje od širší interpretace této fráze jako „stavu důvěry“ kužší interpretaci jako konkrétní produktivity konkrétního kapitálového aktiva. Dochází k závěru, že „trvání propadu“ má „určitý vztah k životnosti trvanlivých aktiv“ a také k „nákladům na skladování nadbytečných zásob“.

Hazlitt:

Neexistuje žádný smysluplný „průměr“ délky životnosti „trvanlivých aktiv“ a žádný smysluplný „průměr“ období, pro zbavení se „nadbytečných zásob.“

Příklad:

Průměrná doba dožití u člověka je řekněme sedmdesát let, ale za normálních podmínek přibližně totéž procento lidí umírá a bývá „nahrazeno“ nově narozenými v každém roce a v docela stabilním poměru. Neumřou všichni naráz, stejně jako se všichni nenarodí naráz v každém sedmdesátém roce.

4. Politika neustálé inflace

Hazlitt:

Ekonomickou krizi lze omezit, pokud budou „peněžní kohoutky“ dostatečně „utaženy“, takže úvěrová expanze, neopatrná spekulace a nepromyšlené podniky

nenajdou podporu v první řadě. Plyne z toho, že když se objeví symptomy inflačního boomu, včasné zvýšení úrokových měr může zabránit tomu, aby věci zašly příliš daleko a utlumit bublinu než nabude nadměrných rozměrů.

Keynes to všechno odmítá:

„Je velmi zvláštní, že existuje myšlenková škola, která hlásá, že řešením hospodářského cyklu je zastavení boomu v jeho ranných fázích zvýšením úrokových sazeb“

„Jediný argument, spolu s jakýmkoliv ospravedlněním pro tuto politiku, jsem objevil u pana D. H. Robertsona, který v důsledku toho předpokládá, že plná zaměstnanost je neuskutečnitelný ideál, a že nejlepší, v co můžeme doufat, je úroveň zaměstnanosti stabilnější než v současnosti a možná s o něco vyšším průměrem“.

Ale

toto není skutečná linie argumentů pro zastavení boomu. Námitka proti udržování úrokových měr příliš nízkou příliš dlouho je, že to podporuje nadměrné úvěrování, inflační vzestup cen, zahajování spekulativních projektů, které se nakonec nemohou vyplatit, přináší to iluze, nestabilitu a distorze v celé ekonomice a nakonec to celé vede ke krachu.

Keynes:

„Tudíž řešením boomu nejsou vyšší úrokové míry, ale nižší úrokové míry! Ty umožní takzvanému boomu přetrvat. Správnou léčbou hospodářského cyklu není zrušení boomů a udržování světa v permanentním propadu, ale ve zrušení propadů a udržení světa v permanentním boomu“

Ale

Keynes navrhuje dosáhnout toho politikou trvalé inflace, udržováním nízkých úrokových měr neustálou expanzí peněz a úvěrů. To ale nepřinese vyváženou produkci toho, co si spotřebitelé nejvíce přejí a ani trvalou zaměstnanost. Toto je politika boomů a propadů v té nejryzejší podobě.

5. Více vozů před koni

Keynes:

„V krátkém období se nabídková cena obvykle zvyšuje s rostoucím výstupem a to buď díky fyzickému faktu snižujících se výnosů nebo tendenci nákladové jednotky vyjádřené vpeněžích růst když se výstup zvyšuje.“

Ale

v typické „Keynesiánské“ situaci snezaměstnaností a nevyžitými kapacitami jednotkové náklady produkce s rostoucím výstupem klesají, díky poklesu jednotkových režijních nákladů.

Keynes:

„Vzestup cen je pouhým vedlejším produktem zvýšeného výstupu.“

Ale

zvýšení výstupu při nezměněné poptávce znamená pokles cen.

Keynes:

„Nikdo nemá legitimní vlastní zájem na tom, aby byl schopen nakupovat za ceny, které jsou nízké jen proto že výstup je nízký.“

Hazlitt:

To je obrácení příčiny a následku. Výstup je nízký obvykle proto, že ceny jsou nízké a poptávka je nízká.

6. Sluneční skvrny před očima

„Když je sklizena obzvláště bohatá úroda, tak se obvykle zvyšují zásoby přenášené do dalších let. Výnosy z těchto přebytků jsou přidány k současným příjmům farmářů a jsou jimi pokládány za příjem; zatímco zvýšené zásoby neznamenaají žádný tlak na zvýšené výdaje ostatních částí komunity, ale jsou financovány z úspor. To znamená, že přídavek k zásobám je přídavkem k současným investicím. Tento závěr není zneplatněn i kdyby ceny prudce poklesly. ... Tudíž je přirozené, že bodem obratu v horní fázi cyklu bývá bohatá sklizeň a v dolní části cyklu sklizeň chudá“

Ale neukázal

- (1) pozitivní korelaci mezi velikostí sklizně a úrovní prosperity;
- (2) alespoň přibližnou korelaci mezi celkovou velikostí sklizně a velikostí zásob z nich;
- (3) alespoň přibližnou korelaci mezi celkovou velikostí sklizně a objemem bankovních úvěrů pro uskladnění přebytků a
- (4) korelaci mezi ročními změnami v objemu zemědělských půjček pro uskladnění přebytků a ročními změnami v celkovém objemu bankovních půjček.

Kapitola XXIII

NÁVRAT K MERKANTILISMU?

1. „Necht' je zboží domácí“

Při odmítání klasického pohledu na volný obchod se **Keynes** domnívá, že bude „nejpochybnější“ předložit úryvek ze své vlastní konverze:

„Ještě v roce 1923, jako věrný žák klasické školy, který v té době nepochyboval o tom, čemu byl učen, a přesvědčen, že v této záležitosti nemám rezerv, jsem napsal: „Pokud existuje věc kterou protekcionismus nemůže, pak je to vyléčení nezaměstnanosti... Existují určité argumenty pro protekcionismus založené na zajištění možných avšak nepravděpodobných výhod, na které neexistuje

jednoduchá odpověď'. Ale tvrzení o zaměstnanosti obsahuje protekcionistický omyl v jeho největší a nejhrubší formě.“

Hazlitt:

Keynes mohl citovat i daleko radikálnější chválu volného obchodu, kterou sepsal jenom o několik měsíců dříve pro Manchester Guardian Commercial Supplement ze 4. ledna 1923:

„Musíme se držet volného obchodu, v jeho nejširší interpretaci, jakožto nedotknutelného dogmatu, proti němuž není povolena žádná výjimka, kdykoliv je rozhodnutí na nás. Musíme se ho držet i tehdy, kdy se nám nedostane recipročního zacházení a i v těch vzácných případech, kdy by jeho porušení pro nás znamenalo přímou ekonomickou výhodu. Musíme se držet volného obchodu jakožto principu mezinárodní morálky a nejen jako doktríny ekonomicky výhodné.“

Hazlitt:

Uměl být stejně výmluvný a brilantní na obou stranách barikády.

Keynes:

„výhody vyzdvihované [merkantilisty] jsou zjevně národními výhodami a je nepravděpodobné, že by přinesly prospěch světu jakožto celku“.

Ale

zapomíná dodat, že merkantilisté sami připouštějí, že všechny jejich politiky jsou typu „ožebrač sousedy“ a mohou pouze poškodit svět jako celek, pokud by byly univerzálně aplikovány. A odmítá připustit, že typické merkantilistické politiky - a hlavně protekcionismus - poškozují i (a v mnoha případech hlavně) národ, který se o ně sám pokouší.

2. Průběžná poznámka o průběžných poznámkách

Keynes:

„Tíha mojí kritiky je zaměřena proti neadekvátnosti teoretických základů doktríny laissez-faire, na které jsem vyrůstal a kterou jsem po mnoho let vyučoval - proti tvrzení, že úroková míra a množství investic se samoregulují na optimální úroveň, takže zabývat se obchodní bilancí je čistou ztrátou času. Protože my, akademičtí ekonomové, jsme vinni troufalou chybou, když jsme nakládali jako s dětinskou posedlostí s tím, co bylo po staletí hlavním zájmem praktického vládnutí.“

Hazlitt:

Co tímhle chce říci? Ve svobodné ekonomice jsou úroková míra a množství investic (pokud nedojde k vládním zásahům do nabídky peněz a úvěrů) stejným tržním fenoménem, jako je cena a množství prodaného mléka. Jsou samoregulující se stejně jako kterákoliv jiná cena nebo prodané množství. Samoregulují se ve vztahu k současné nabídce a současné poptávce úplně stejným způsobem. Klasická teorie má za to, že na volném trhu ceny, mzdy, úrokové míry, množství prodejů a množství investic inklinují k, či oscilují okolo (hypotetické a neustále se měnící) rovnovážné úrovně. Klasická teorie nikdy netvrdila, že jsou trvale nastaveny na „optimální úroveň“ - pokud tato fráze má znamenat nějakou ideální úroveň. To by vyžadovalo předpoklad dokonalé předvídativosti ze strany nakupujících a

prodávajících, věřitelů, dlužníků a podnikatelů. Klasická teorie nikdy nepředpokládala dokonalou předvídatost. Člověk se táže, jestli to není náhodou Keynes, kdo je vinen „troufalou chybou“ když tak pyšně odmítá to, co nejlepší ekonomové učili po dvě století.

3. Moudří merkantilisté, hloupí ekonomové

Hazlitt:

Místo toho, aby ho znepokojilo zjištění, že jeho „nové“ a „průkopnické“ myšlenky se shodují s myšlenkami merkantilistů sedmnáctého století, **Keynes** se zdá být tímto objevem potěšen a utvrzen ve své pravdě:

„Merkantilisté nikdy nepředpokládali, že existuje samoregulační tendence, díky které úrokové míry dosáhnou patřičné úrovně. Naopak zdůrazňovali, že přemrštěné úrokové míry jsou hlavní překážkou růstu bohatství; a dokonce si byli vědomi toho, že úrokové míry závisí na preferenci likvidity a množství peněz. Zabývali se jak snížením preference likvidity tak zvýšením množství peněz a několik z nich jasně vyjádřilo, že jejich zájem na zvýšení množství peněz v zemi je dán jejich touhou snížit úrokovou míru“

„Merkantilisté [pokračuje Keynes] neměli žádné iluze co se týče nacionalistického charakteru svých politik a jejich tendencí vést k válce. Byla to národní výhoda a relativní síla, k níž přiznaně směřovali. Můžeme je kritizovat za jejich očividnou lhostejnost, se kterými přijali tyto nevyhnutelné následky mezinárodního peněžního systému. Ale intelektuálně je jejich realismus daleko hodnotnější než zmatené myšlení současných obhájců mezinárodního zlatého standardu a laissez-faire v mezinárodním půjčování, kteří věří, že jsou to přesně tyto politiky, které nejlépe podpoří mír.“

Hazlitt:

Toto je počátek série těsně propojených paradoxů a protiřečení si, kterými chce Keynes slavně dokázat, že nacionalismus je nejlepším internacionalismem, že nepřátelské politiky přinášejí mír a přátelské politiky válku, že mezinárodní měnová stabilita a volný obchod přinášejí nestabilitu a chaos zatímco nacionalismus a autarkie přinášejí mezinárodní stabilitu a prosperitu.

Poté, co ve výše citované pasáži naznačil, že nacionalistické politiky a politiky zaměřené na „ožebračení sousedů“ jsou „realistické“, a že mezinárodní zlatý standard a svoboda půjčování a obchodu vedou spíše k válce než k míru.

4. Náboženství státní kontroly

Keynes:

„Člověka napadá analogie mezi vládou školy klasické ekonomické teorie a jistých náboženství“

„Zbývá přidružená, byť odlišná záležitost, v níž po staletí, a vskutku i několik tisíciletí, osvícené mínění mělo za jistou a očividnou doktrínu, kterou klasická škola zavrhl jako dětinskou, ale která si zasluhuje rehabilitaci a úctu. Mám na mysli doktrínu, že úroková míra se sama nepřizpůsobuje nejvhodnější úrovni pro společenský pokrok, ale neustále má tendenci vystoupat příliš vysoko, takže moudrá vláda má zájem na její snížení předpisy a obyčejí a dokonce i vyvoláváním sankcí morálního zákona.“

Hazlitt:

Zde si Keynes nesprávně vysvětluje klasickou teorii úrokových sazeb, a vskutku celou klasickou teorii cen obecně. Tato teorie netvrdí, že cokoliv je, je správné. Neříká, že dnešní převažující úrokové míry, vzniklé na volném trhu, jsou vždycky ty „správné,“ „nejvhodnější pro společenský pokrok“ - o nic více, než cena jakékoliv komodity nebo akcie na burze může být v konkrétním okamžiku ta „správná.“ Klasická teorie pouze tvrdí, že v dlouhém období volný trh, který odráží společná přání, hodnocení a jednání jednotlivců na tomto trhu působícím, je tou nejlepší metodou pro určení cen nebo úrokových měr, a ačkoliv není nikdy neomylný, je daleko blíže tomu přiblížit se optimálnímu společenskému pokroku než jakákoliv jiná metoda.

Keynes:

„Destrukce podnětů k investování díky nadměrné preferenci likvidity,“ pokračuje Keynes, „byla ohromným zlem a prvotní brzdou růstu bohatství v antickém a středověkém světě“

Hazlitt:

Co to je „nadměrná preference likvidity“, jestliže to není prostá absence „podnětů k investování“? Nebo snad jen jiné jméno pro tuto absenci? „Podnět k investování,“ podle Keynesovy definice, je podnět kupovat kapitálové zboží nebo jiná investiční aktiva. Takže preference kupovat (cokoliv) byla „zničena“ preferencí to nekupovat. Nedostatečné podněty k investování nebo nadměrná „preference likvidity“ jsou zkrátka jen dva způsoby, jak vyjádřit tutéž věc. To druhé není vysvětlením toho prvního. Je to pouze zopakování téhož jinými slovy.

5. Kanonizace pomatenců

Silvio Gesell na sebe v ekonomickém podsvětí přitáhl určitou pozornost návrhem na zavedení nové formy peněz, které by automaticky ztrácely každý měsíc část svojí hodnoty stejně jako hnilý zelenina. Metoda, kterou navrhoval, spočívala v tom, že si měl každý držitel bankovky nechat tuto bankovku každý měsíc na poště za poplatek orazítkovat. Bankovky bez razítka by přestaly platit. To by mělo ten význam, že lidé by museli platit každý měsíc poplatek vládě za privilegium, že si ponechávají svoje vlastní peníze. To mělo odradit lidi od držení peněžních zůstatků a přimět je, aby je raději za cokoliv utratili. Je očividné, že takové peníze by žádní lidé dobrovolně neakceptovali a musely by jim být vnuceny vládou.

Ale **Keynes** tento návrh bere velmi vážně. Vyjadřuje lítost nad tím, že kdysi „jako jiní akademičtí ekonomové, jsem považoval Gesellovy originální návrhy za pouhou

pomatenost“, a dokonce navrhuje, kolik by taková měsíční razítkovací daň měla být. „Měla by se přibližně rovnat peněžní úrokové míře mínus mezní efektivitě kapitálu odpovídající míře nových investic kompatibilní s plnou zaměstnaností,“ a toto číslo by mělo být určeno „metodou pokus-omyl“.

Dokonce i většina Keynesiánců o ní raději zachovala zahanbené mlčení.

Keynes:

„Hlavním účelem je snížit peněžní úrokovou míru a toto, jak poukázal, může být provedeno tím, že se na peníze uvalí náklady za držení, jako na jiné zásoby neplodného zboží“

Hazlitt:

Zde Keynes opakuje středověkou myšlenku, že peníze jsou „neplodné“ (sterilní). Ale jestli jsou peníze „neplodné“ a jestli (podle Keynesovi vlastní teorie) je úrok placen jen za samotné peníze a nikdy za to, co se za ně nakupuje, pak proč je někdo při jejich půjčování tak hloupý, že souhlasí s placením peněžního úroku? Proč lidé trvají na půjčování si nebo držení něčeho, co jim vůbec nic nepřináší?

6. Mandeville, Malthus a Misers

Hazlitt:

Začíná ovšem citací z Mercantilism od profesora E. Heckschera o v šestnáctém a sedmnáctém století „hluboce zakořeněné pověře o užitečnosti luxusu a zlu spořivosti. Spořivost byla vnímána jako příčina nezaměstnanosti a to ze dvou důvodů: v prvé řadě se věřilo, že reálný příjem se sníží o to množství peněz, které nevstoupí do směny a za druhé se věřilo, že spoření stahuje peníze z oběhu.“... Citace, která perfektně shrnuje jeho hlavní „příspěvek“ k ekonomickému myšlení.

Náhoda tomu ovšem chtěla, že ačkoliv Keynes mnohokrát cituje z Heckscherovy dvoudílné práce a komentuje tyto citáty slovy obdivu k merkantilistickému myšlení, některé pasáže podezřele vynechává.

Například

„Odhaduje se, že v přímé spojitosti s těmito ekonomickými opatřeními přišlo o život okolo 16 000 lidí, částečně díky popravám a částečně díky ozbrojeným střetům s pohraničními strážemi, nepočítaje pak mnohem větší množství těch, kteří byli posláni na galeje nebo potrestáni jiným způsobem. Například ve Valenci bylo při jednom přelíčení 77 lidí posláno na galeje, jeden byl zproštěn obvinění a jeden omilostněn. Ale ani tyto tvrdé postihy nezabránil dalšímu pašování a barvené látky z dovozu se šířily mezi všemi třídami francouzské populace.“

Hazlitt:

Prezentoval by nám toto Keynes jako další příklad „realismu“ merkantilistického myšlení, „které zasluhuje rehabilitaci a úctu?“

Z Malthuse cituje prakticky celé dvě strany. Hazlitt z nich vybral dvě pasáže, jelikož je poučné rozpoznat, co je v Malthusových názorech pravdivé a co je chybou:

„Adam Smith tvrdil, že kapitál je zvyšován spořením, že každý šetrný člověk je veřejným dobrodincem, že zvyšování bohatství závisí na přebytku výroby nad současnou spotřebou. To, že jsou tato tvrzení do značné míry pravdivá, je naprosto nepochybné...“

Hazlitt:

Je důležité si všimnout, že Malthus, na rozdíl od Mandevilla a Keynesa, nepochybně šetrnost jako takovou, ale jen to, co považuje za nerozumný rozsah šetrnosti.

„Je docela očividné [pokračuje], že nejsou pravdivé v nekonečném rozsahu, a že princip spoření, posunutý do svého maxima, by zničil motivy k produkci. Pokud by se všichni spokojili s tím nejprostším jídlem, nejchudším oblečením a nejmenšími domy, tak je jisté, že žádné jiné jídlo, oblečení a bydlení by neexistovalo.“

V další části (která je pozoruhodná tím, jak selhává v pochopení základní pravdy Sayova zákona) se Malthus táže: „Co by se stalo s poptávkou po komoditách, kdyby veškerá spotřeba, vyjma chleba a vody, byla odložena o půl roku?“[11]

Závěry, ke kterým dospěl Malthus na základě toho, co zde bylo citováno, jsou zcela pravdivé, pokud přijmeme docela nerealistické předpoklady, na kterých jsou založeny. Potichu předpokládá, že všichni mají přibližně tentýž příjem, a že se každý neustále snaží vyprodukovat víc, než má zájem spotřebovat. Explicitně pak předpokládá, že „každá“ osoba se spokojí s tím nejprostším domem, etc. a že odloží všechnu spotřebu vyjma chleba a vody.

Malthus předpokládá, že existují dvě příjmové třídy. Jedna tvoří devět desetin z populace a má příjem na hlavu x dolarů, který celý utratí, zatímco zbývající desetina populace má příjem na hlavu $3x$ dolarů, ale skládá se výlučně ze skrbíků, kteří utratí jen x dolarů a ročně uspoří $2x$ dolarů. To je komunita, která (za předpokladů, že jsou očekávání výrobců založena na této situaci) bude konstantně bohatnout. Skrblíci investují své peníze do kapitálového vybavení, to užito ke zvýšení produkce spotřebního zboží, zlepšení jeho kvality a snížení ceny. Reálné příjmy jak masy tak skrbíků budou růst (jelikož dle hypotézy masy budou stále utrácet celý svůj příjem a bohatí skrbíci budou individuálně mít životní úroveň stejnou jako masy a všechny svoje přebytky investují do výroby) a tak se bude spotřeba, produkce a úspory zvyšovat *pari passu*.

Předpokládejme, že změníme názvy našich tříd a nazveme horních 10 procent s příjmem $3x$ kapitalisti a dolních 90 procent s příjmem x dělníci. Pak je implikováno podle tvrzení Mandevillů, Malthusů a Keynesů, že (za předpokladu, že dělníci nemají žádný přebytek, který by ušetřili) kapitalisté maximalizují prosperitu utrácením celého svého příjmu, ale vyvolají depresi, když budou utrácet za spotřebu jen tolik, jako utrácení dělníci a ušetří a investují (nebo jen budou marně hledat investiční příležitost) zbylé dvě třetiny svých příjmů.

Nic ale nemůže být dále od pravdy. Pokud by kapitalisté utratili všechn svůj příjem za luxusní životní styl, tak by neexistovaly žádné kapitálové investice. V tom případě by se nijak nezvyšovala produkce a neklesaly ceny zboží, tudíž by nenastalo ani zvyšování reálných příjmů a spotřeby. Pokud by ale kapitalisté ušetřili a investovali veškerý přebytek svého příjmu nad úroveň dělnického příjmu, pak by

všechny tyto investice nezbytně šly do kapitálového vybavení, které by zvýšilo produkci zboží masové spotřeby. Investice by nejen vytvořily pracovní místa (což je jediný následek, který Keynes rozpoznal), ale zvýšily by průměrnou produktivitu práce. Zvýšily by produkci spotřebního zboží, snížily cenu zboží, zvýšily průměrnou mezní produktivitu práce a průměrné reálné mzdy.

7. Příspěvek Milla

Mill vyslovuje „fundamentální teorém,“ že „poptávka po komoditách není poptávkou po práci.“

„Tento teorém, že nakupovat produkty neznamena dávat zaměstnání pracovníkům; že poptávka po práci je dána mzdami, které předcházely produkci a nikoliv poptávkou, která může existovat pro komodity vzešlé z produkce; je tvrzením, které si zasluhuje důkladné vysvětlení. Vnímáno běžným člověkem to vypadá jako paradox; a dokonce i mezi slavnými politickými ekonomy mohu stěží najít takové, s výjimkou pana Ricarda a pana Saye, kteří by si toto plně uvědomovali. Všichni ostatní se občas vyjádřili v tom smyslu, jako kdyby osoba, která si kupuje komodity vytvořené prací, zaměstnávala tuto práci a vytvářela po ní poptávku tak skutečně a ve stejném smyslu, jako kdyby jí přímo vyplácela mzdy. Není divu, že politická ekonomie postupuje pouze pomalu, když takové otázky ještě zůstávají otevřené. Já tvrdím, že pokud má být poptávkou po práci chápána ta poptávka, díky níž jsou mzdy zvyšovány nebo se zvyšuje počet zaměstnaných pracovníků, tak poptávka po komoditách nedává vzniknout poptávce po práci. Mám za to, že osoba, která si kupuje komodity pro svoji vlastní spotřebu, neprokazuje pracující třídě žádné dobro; a je to pouze tehdy, když se zdrží spotřeby a vydá svoje peníze na přímé platby pracovníkům výměnou za práci, kdy prospívá pracujícím třídám nebo přispívá k jejich zaměstnanosti.“

Hazlitt:

Je samozřejmě pravdou, nehledě na Millův argument, že \$1 000 úspor a investic nedá zaměstnání více dělníkům než \$1 000 spotřebního utrácení. Ale pomohou zvýšit mzdové sazby, protože v delším období zvýší mezní produktivitu práce, zatímco přímé spotřební utrácení nijak na zvýšení produktivity a mezd nepůsobí.

Mill, ačkoliv část jeho argumentu je mylná, měl oproti Keynesovi pravdu v tom, že zdůraznil, že „poptávka, díky které jsou mzdy zvyšovány“ je v delším období pouze investiční poptávka, nikoliv spotřebitelská poptávka.

Klasická škola byla Keynesiánci obviňovaná, že ignorovala samotnou existenci ekonomického cyklu. Pravda, Mill nepoužil tento termín. Ale napsal:

„Nadměrné naděje a nadměrné obavy se střídají v tyranské vládě nad myšlením většiny obchodní veřejnosti; obecná horlivost v nakupování a obecná nechut' nakupovat se navzájem střídají výše naznačeným způsobem v těsných intervalech. S výjimkou přechodných období zažíváme téměř vždy buď období velkého obchodního ruchu nebo období stagace; buď mají hlavní výrobci v téměř všech výrobních odvětvích více zakázek, než stíhají splnit, nebo mají sklady plné neprodaného zboží.

V tomto druhém případě se obvykle říká, že je zde obecný přebytek; a jelikož nikdo z ekonomů, kteří popírají možnost všeobecného přebytku, nepopřel možnost

nebo dokonce časté projevování se fenoménu, který jsem právě popsal, sluší se ukázat, že tento termín, proti kterému mají námitky, je nepoužitelný na ten stav věcí, kdy většina komodit zůstává neprodaná, ve stejném smyslu, v jakém se říká, že existuje nadbytek nějaké jednotlivé komodity, když zůstane neprodaná ve skladech dodavatelů.“

A v posledním odstavci **Mill** shrnuje:

“nemůže existovat permanentní přebytek výroby nebo akumulace; ačkoliv lze připustit, že mohou existovat dočasné přebytky jakékoliv komodity uvažované zvlášť, nebo komodit obecně, nikoliv jako následek nadvýroby či nedostatečné poptávky, ale nedostatku obchodní důvěry.“

8. J. A. Hobson a Major Douglas

Hazlitt:

Hobson naštěstí formuloval svou teorii tak jasně, že jeho chyby jsou vidět na první pohled a lze na ně snadno odpovědět: „Zjistil jsem, že v otázce ctnosti neomezené spořivosti jsem se dopustil neodpustitelného hříchu“. Samozřejmě pokud si neomezenou spořivost vyložíme tak, že by nikdo neměl nikdy utratit vůbec nic ze svého příjmu, tak by znamenala masovou sebevraždu, kterou ovšem žádný příčetný člověk nikdy nedoporučoval.

Hobson věří v existenci „obecné nadvýroby“. A je to opět Sayův zákon, který nám říká, že obecná nadvýroba je nemožná. Co je možné je pouze nevyvážená výroba, špatně směřovaná výroba, výroba nesprávných věcí.

Tento oddíl 23 kapitoly by mohl Keynes pojmenovat: Já a někteří mí prominentní předchůdci, kteří také nikdy nepochopili Sayův zákon.